

Czas na bezpieczne ciepło z „Czystego Powietrza”

Program „Czyste Powietrze” musi przyspieszyć transformację polskich budynków

Kryzys energetyczny oraz inwazja Rosji na Ukrainę wymagają pilnych działań na rzecz ograniczenia zależności polskiej gospodarki od importu rosyjskich surowców. Jak wskazują analizy Międzynarodowej Agencji Energetycznej¹ oraz Komisji Europejskiej², efektywny pakiet działań powinien objąć zarówno dywersyfikację dostaw paliw, jak i przyspieszenie inwestycji w efektywność energetyczną i OZE. Pozwoliłoby to na zwiększenie bezpieczeństwa energetycznego w średnim i długim okresie.

Dla Polski oznacza to między innymi konieczność reformy istniejących narzędzi wsparcia niskoemisyjnej transformacji. Pilnie należy dostosować istniejące programy tak, by pozwoliły na **przyspieszenie wdrażania inwestycji redukujących zużycie paliw kopalnych oraz bezpośrednie przejście z węgla na zeroemisyjne nośniki energii, z pominięciem gazu ziemnego.**

„Czyste Powietrze” należy obecnie do głównych instrumentów wdrażania transformacji energetycznej w Polsce. Od efektywności wykorzystania tego wielomiliardowego programu zależy już nie tylko ochrona zdrowia Polaków poprzez walkę ze smogiem, ale też zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego w warunkach skokowych wzrostów cen importowanego gazu i węgla.

„Czyste Powietrze” wczoraj i dziś: program wyskalowany, ale nadal zależny od paliw kopalnych

Dotychczas dyskusje wokół programu „Czyste Powietrze” skupiały się głównie na poprawie jego dostępności oraz rodzajach wspieranych źródeł ciepła. Pomijano natomiast znaczenie inwestycji w efektywność energetyczną. Dotychczas nie brano też pod uwagę możliwości wykorzystania Programu jako narzędzia umożliwiającego pełne uniezależnienie się polskich budynków od ogrzewania paliwami kopalnymi. **Najnowszy raport Instytutu Reform *Termomodernizacja w „Czystym Powietrzu”: wyjątek czy reguła? uzupełnia tę lukę, przedstawiając kompleksowy przegląd kierunków wydatkowania środków z programu i pozwalając na określenie koniecznych dalszych zmian w jego funkcjonowaniu.***

¹ <https://www.iea.org/reports/a-10-point-plan-to-reduce-the-european-unions-reliance-on-russian-natural-gas>

² https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_22_1511

Zebrane w raporcie dane wskazują, że od uruchomienia w 2018 r. program przeszedł szereg udanych reform, które pozwoliły na wzrost jego popularności dzięki poprawie atrakcyjności warunków wsparcia oraz uproszczeniu procedur administracyjnych. Liczba złożonych wniosków w 2021 r. wzrosła ponad dwukrotnie względem lat ubiegłych i wyniosła 185 tys. Tym samym, **etap początkowego skalowania programu można uznać za zamknięty, teraz jednak czas na poprawę efektywności wspieranych inwestycji.**

Opierając się na danych uzyskanych od NFOŚiGW, Instytut Reform wskazuje na dwa kluczowe obszary do poprawy programu, zaznaczając, że obecnie jest w nim:

- za mało inwestycji w poprawę efektywności energetycznej:
 - jedynie **połowa wniosków** składanych w ramach programu obejmuje działania ograniczające zapotrzebowanie budynku na ogrzewanie,
 - gdy beneficjenci decydują się na inwestycje ograniczające zużycie energii, są one średnio **dwukrotnie za niskie** względem pełnego potencjału głębokiej termomodernizacji.
- za mało inwestycji w zeroemisyjne źródła ciepła:
 - **ponad połowa wsparcia na wymianę źródeł ciepła z programu trafiło dotąd do źródeł korzystających z węgla i gazu**, zwiększając popyt na importowane paliwa. Po wycofaniu wsparcia dla węgla, gaz pozostaje najbardziej popularnym paliwem w ramach programu.
 - jedynie niecałe 20% wsparcia na wymianę źródeł ciepła zostało dotąd skierowane do w pełni zeroemisyjnych, zelektryfikowanych źródeł.

W obecnym kształcie program „Czyste Powietrze” wspiera przede wszystkim mało ambitne projekty termomodernizacyjne oraz przejście z węgla na gaz. Tego rodzaju inwestycje mogły być traktowane jako wystarczające do wyeliminowania problemu starych kopciuchów generujących smog. Wzrost cen gazu ziemnego i pojawienie się problemów z przyłączeniami kolejnych budynków do sieci gazowej sprawia jednak, że **utrzymanie skali działania programu w kolejnych latach będzie wymagało odejścia od modelu opartego na źródłach gazowych i płytkiej termomodernizacji.**

„Czyste Powietrze” jutra: konieczna ewolucja

Raport Instytutu Reform wskazuje jednocześnie, że program „Czyste Powietrze” ma bardzo duży potencjał do stania się instrumentem systemowej transformacji polskich budynków. Poprzednie lata pokazały, że NFOŚiGW potrafi efektywnie dopasowywać zasady działania programu do potrzeb beneficjentów. Już dziś, ok. 60% wsparcia z „Czystego Powietrza” dedykowane jest finansowaniu termomodernizacji, a udział zeroemisyjnych źródeł ciepła wśród wspieranych technologii powoli rośnie. Mamy więc do czynienia z **konieczną ewolucją, a nie nagłą rewolucją** w programie. Powinna ona obejmować:

- wprowadzenie wyższej intensywności wsparcia dla inwestycji w poprawę efektywności energetycznej i podwyższenie maksymalnej kwoty nakładów objętych wsparciem,
- zapewnienie wyższego wsparcia dla inwestycji pozwalających na osiągnięcie zeroemisyjności przez budynek dzięki połączeniu 1) elektryfikacji ogrzewania z 2) daleko idącą poprawą efektywności energetycznej,
- dalszy rozwój i promowanie ścieżki bankowej i pożyczek uzupełniających dotacje jako rozwiązań ułatwiających realizację kapitałochłonnych inwestycji niezbędnych do uniezależnienia się od paliw kopalnych,
- natychmiastowe obniżenie intensywności wsparcia i szybkie całkowite wycofanie wsparcia dla źródeł ogrzewania wykorzystujących paliwa kopalne,
- zapewnienie odpowiedniej skali finansowania programu, np. przez dodatkową alokację środków ze sprzedaży uprawnień w ramach systemu EU ETS.

Raport dostępny do pobrania na stronie Instytutu Reform w zakładce „Nasze projekty”:

<https://ireform.eu/nasze-projekty/>

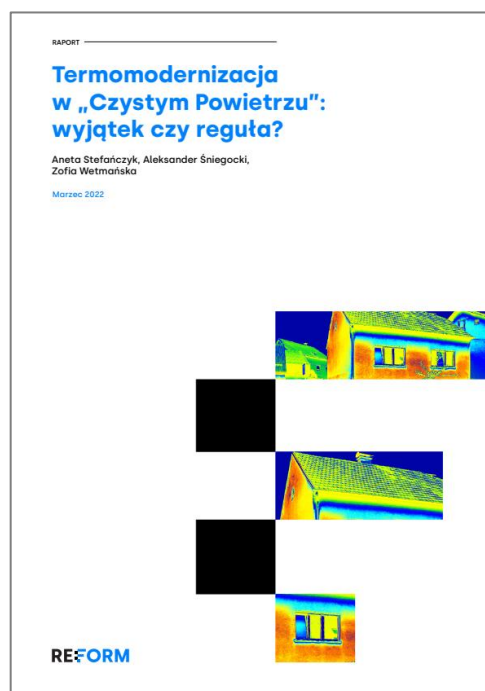
Kontakt do autorów raportu:

Aleksander Śniegocki

aleksander.sniegocki@ireform.eu

Zofia Wetmańska

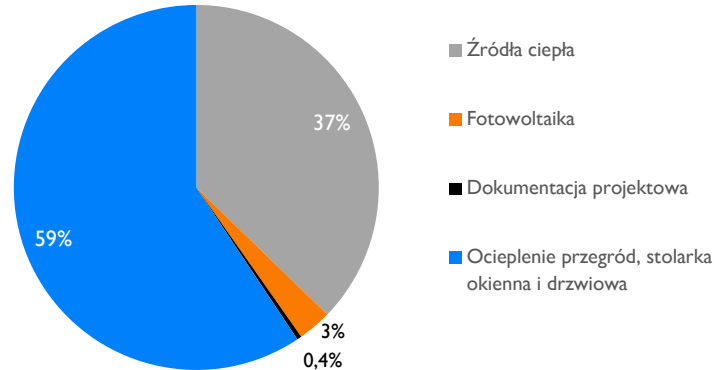
zofia.wetmanska@ireform.eu

Załącznik: kluczowe wykresy z raportu

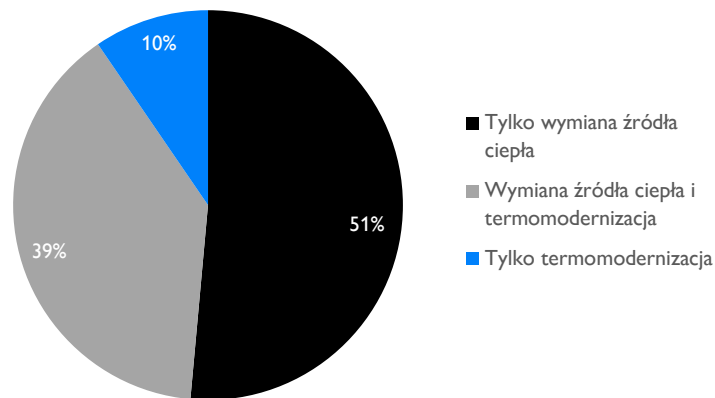
Rodzaje wspieranych inwestycji (wg wartości wsparcia) w ramach programu „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Okolo 60% wsparcia z „Czystego Powietrza” finansuje inwestycje termomodernizacyjne.

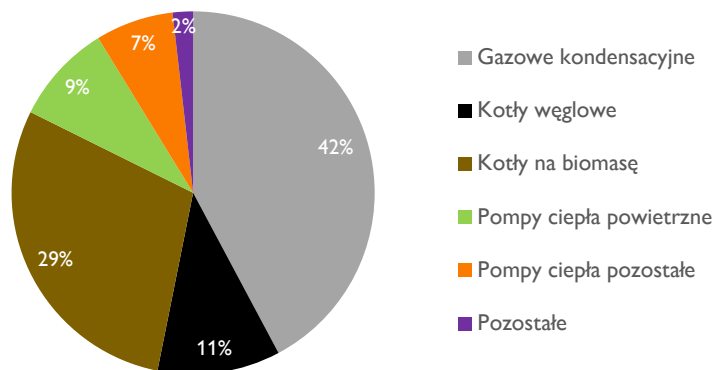
Zakres przedsięwzięć (wg liczby wniosków) wspieranych w programie „Czyste Powietrze” w latach 2018-2021

Jednak tylko połowa wniosków w ramach programu obejmuje inwestycje ograniczające zapotrzebowanie budynków na energię.

Szacunkowa struktura dofinansowania wymiany źródeł ciepła (wg wartości wsparcia) w „Czystym Powietrze” do stycznia 2022 r.

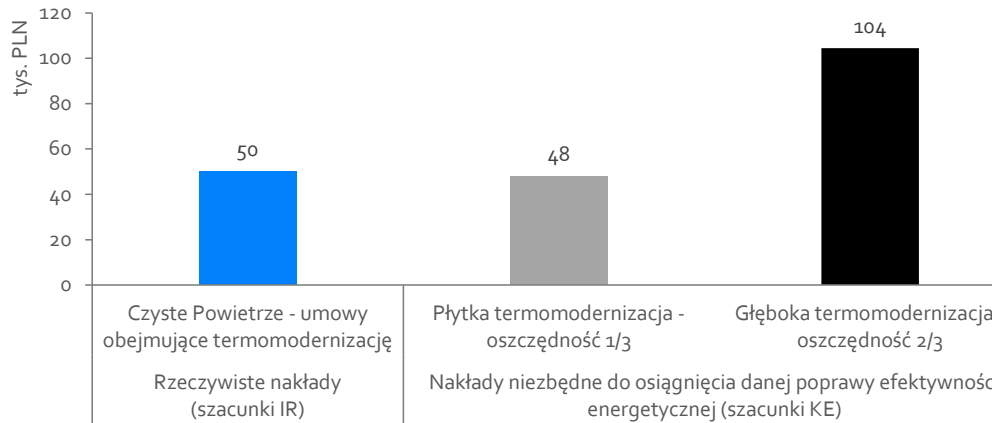
Źródła ciepła oparte na (importowanych) paliwach kopalnych uzyskały ponad połowę wsparcia, natomiast źródła zeroemisyjne – poniżej 20%.

Źródło: obliczenia własne na podstawie danych NFOŚiGW

**Przeciętne nakłady na termomodernizację w programie „Czyste Powietrze”
(tylko umowy uwzględniające inwestycje w termomodernizację) wobec
nakładów niezbędnych do osiągnięcia głębokiej termomodernizacji**

Gdy beneficjenci programu decydują się na inwestycje w termomodernizację, są one zbyt niskie, by w pełni wykorzystać potencjał efektywności energetycznej.

Źródło: obliczenia Instytutu Reform na podstawie danych NFOŚiGW oraz Komisji Europejskiej